

מנחות טז

משה שווערד

1. ספר יד בנימין

דף ט"ז במשנה פיגל בקומץ ולא בלבונה כו'
ר"מ אומר פיגול כו' וזכ"א
אין זו כרת עד שיפגל בכל המתיר. פירש"י
ז"ל פיגל בקומץ היינו בהקטרת הקומץ, ור"ל
לאם פיגל בשעת מעשה הקמיצה הרי מצואר
לעיל ריש פירקין במשנה (י"ג) דלכו"ע הוא
פיגול אף שלא חישב בשעת עבודת הלבונה,
וכמש"כ רש"י ז"ל בדף י"ד. ד"ה ולאפוקי,
והוצא גם בתוס' ריש פירקין, והיינו משום
דקמיצה חשיבא עבודה שלימה בפני עצמה
דאין כיוצא בו בלבונה דליכא קמיצה בלבונה
ולכך מעשה הקמיצה לא חשיב חצי מתיר.

ובן מצואר נמי להדיא צברייתא בגמ' דקאמר
צד"א בקמיצה וצמתן כלי וזהילוך אבל
צא לו להקטרה כו' מצואר דרק בהקטרת
הקומץ פליגי ר"מ ורבנן אבל בשאר עבודות
אף שלא חישב בלבונה הוא פיגול לכו"ע, וכן
מצואר לקמן עמו' צ' צפוגתא דר' יוחנן
ור"ל צפיגל בהולכה דר' יוחנן אמר הולכה
בקמיצה (פי' דעבודה שלימה בקמיצה דאין
קמיצה בלבונה כפירש"י) כו', מצואר עכ"פ
דבקמיצה לכו"ע הוא פיגול.

ובבב"ז מציא צסם הגאון מהר"ר העשיל ז"ל
ליישב דעת הרמב"ם ז"ל והוא דס"ל
דליקוט לבונה הי' קודם קמיצה היינו צתחילה
הי' מלקט הלבונה ואח"כ קומץ והליקוט לורך
קמיצה הוא וזה כו"ע מודו (גם ר"מ) דצעי'
שיפגל גם בקמיצה וגם בליקוט דכתדא עבודה
וכתד מתיר דמיא, וזה איירי המשנה דריש
פירקין היינו הא דקתני הקומץ המנחה לאכול
שיירי' למחר מיירי שחישב הן בשעת קמיצה
והן בשעת ליקוט לכך מודה ר' יוסי דהוי
פיגול, והצרייתא דקתני צד"א בקמיצה וצמתן

וכבר תמהו זה כל המפרשים על הרמב"ם
ז"ל צפט"ז מפסוהמ"ק הל"ז שכ' ז"ל
"חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה אבל לא
בשעת ליקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן
בשעת ליקוט הלבונה אבל לא בשעת קמיצה
הרי זו פסולה ואינה פיגול עד שיחשב מחשב
הזמן בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה"
עכ"ל. והוא דלא כהמצואר מכל הנ"ל דצמחשב
מחשבת פיגול בשעת קמיצה לחוד שפיר מהני
לפגל לכו"ע.

2. ספר איזהו מקומן

פיגל בקומץ ולא בלבונה:

מחלוקת ראשונים האם יש ד' עבודות
בלבונה:

רש"י מפרש דפיגל בהקטרת הקומץ וחשיב
חצי מתיר, ומסייע לשיטתו דברי הברייתא
בגמ' "בד"א בקמיצה ובמתן כלי והילוך,
אבל בא לו להקטרה" וכו', ומבואר בהדיא
דרוקא הקטרת הקומץ נחשבת חצי מתיר ולא
שאר ג' העבודות, והטעם משום שבלבונה
אין אלא עבודת הקטרה ולא שאר ג' עבודות
כדפירש"י בגמ' ולעיל יד. ד"ה ולאפוקי, וכן
שיטת התוס' בריש פירקין דף יג. ד"ה קמ"ל.

אבל שיטת הרמב"ם (פסוהמ"ק טו. ז, וכן בסדר
הצאת המנחה מעשה"ק יג. יג.) דכל ד' העבודות
איכא נמי בלבונה, ויסוד דבריו הוא
מהברייתא בסוטה יד: דמלקט הלבונה
ונותנה ג"כ בכלי שרת ע"ג הקומץ ואח"כ
מעלן ביחד מן הכלי ומקטירן למזבח.
ובדעת הרמב"ם ובישוב סתירת הסוגיות
נתחבטו רבות המפרשים, וכבר המשל"מ
(פסוהמ"ק טס) עמד על תמיה זו. וראה מש"כ

3. ספר איזהו מקומן

שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו
למחר הוא פיגול וחבירו כשר:

[א] צ"ע היאך הוא פיגול, הא קי"ל לקמן מז.
דהכבשים מקדשין את הלחם וא"כ פיגול
בכבש אחד הוי חצי מתיר, וי"ל דלענין היתר
הלחם הוי כל אחד חצי מתיר, אבל הואיל
וכל אחד מהכבשים מתיר גם את עצמו בלא
חבירו חשיב מתיר שלם לענין פיגול -
שטמ"ק ברך יג: (אות ו' נהשמטות).

4. ספר איזהו מקומן

אמנם המנחת חינוך (מלוה קמ"ד) נקט
בפשטות דאף שהכבש מפוגל לא נתפגלו
כלל החלות לרבנן דאין מפגלין בחצי מתיר.

ובחיי הגרי"ז נקט דהלחם יהיה פסול ומטעם
דאבדו הכבשים אבד הלחם מדין זיקה
דלקמן מו., ותמה דא"כ איך הכבש חבירו
כשר הא כיון דאמרינן זיקה ואבד הלחם
ממילא אבדו הכבשים, ודן דיתכן דאיירי
שלא הביא כלל לחם, או דנימא דשחט
הכבשים שלא לשמן, עי"ש, ולבסוף מסיק
דצ"ל דאיירי שהביא הלחם אלא שלא הניפן
עם הכבשים, והוא כשר בלי תנופה, וממילא
לא הוזקקו זה לזה, ובשחיטה גם לא הוזקקו
דשחיטת פיגול אינה זוקקת.

[ב] פיגול בכבש אחד האם נמשכין אחריו
החלות להתפגל:

טה"ק דן דאפשר שאף החלות נתפגלו ע"י
הכבש הזה, דדוקא היכא דמחשב על הלחם
אז לא חל פיגול דהוי פיגול בחצי מתיר, אבל
הכא דחל הפיגול על הכבש ממילא חל גם
על הלחם שהם טפלים לו.
ויש לרדן דאפילו נימא כדבריו מ"מ יתכן
שרק לחם אחד יתפגל לפי דברי המיוחס
לרשב"א (יג: ד"ה ומ"מ נראה לומר) דכל כבש
מפגל לחם אחד וכל בוך סדר אחד.

5. שפת אמת מסכת מנחות דף טז עמוד א

שם בגמ' אמר רב מחלוקת כו' כל העושה עד"ה הוא עושה לכאורה קשה לשיטת רש"י (לעיל ב' ב) דפיגול לא מהני
במחשבה רק בדיבור נהי דמחשבתו ע"ד הראשונה מ"מ דיבור ליכא וצ"ל דמ"מ כיון דהוי דיבור בחצי מתיר מהני
מחשבה בחצי השני ...

6. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף טז עמוד א

דהלא הא דאמרינן ע"ד ראשונה עושה זהו "דין" ולא אומדנא דדעתו כך, ואפילו יאמר בפירוש דאינו מחשב כן לא מהני.
אלא דהדין הוא שעושה על דעת ראשונה...
והנה בזבחים (דף מ"א ע"ב) כתב רש"י (בד"ה כגון) על הא דאמרינן התם דרבנן סברי לא אמרינן ע"ד ראשונה עושה, דכל
מחשבה בקדשים מוציא בפה הוא ע"ש, ונראה דדין הוצאה בפה לא שייך אלא היכא דבעינן דין "מחשבה", ולזה כתב
רש"י דכיון דבמחשבה דקדשים אית בהו דין אמירה והוצאה בפה א"כ מוכח מזה דיש כאן דין "מחשבה" הפוסלת דאם היה
הדין בקדשים דבעינן רק שיעשה המעשה ע"ד זה ולא היה בהו דין פסול מחשבה לא היה שייך על זה דין של הוצאה בפה,
וכיון דאית בהו דין הוצאה בפה ע"כ דהויא מחשבה הפוסלת, ומשו"ה פליגי רבנן וסברי דלא אמרינן על דעת ראשונה עושה,
וזהו כוונת רש"י דכתב להך דכל מחשבה דקדשים הוצאה בפה הוא לטעמא דרבנן דקסברי דלא אמרינן בקדשים על דעת
ראשונה, ולפי"ז לענין לשמה בס"ת ובשאר דינים אף דלא אמרינן בהן סתמא לשמה מ"מ מוכח מרש"י דלא בעי הוצאה בפה
וסגי במחשבה שעושה על דעת לשמה, ויש בזה מחלוקת בראשונים אם בלשמה דבכל מקום בעינן הוצאה בפה, ולפי המבואר
יהיה ראייה מרש"י דבכל מקום לא בעינן הוצאה בפה, ודוקא לענין פסול מחשבה דפיגול ושלא לשמה בקדשים אית בהו הך
דינא דבעינן הוצאה בפה, [א"ה, ע"ע בחידושי הגרי"ז זבחים דף ב' ע"א מש"כ בזה].

7. ספר יד בנימין

בגמ' ת"ש צד"א דמיס הניתנין על מזבח
החינון אצל דמיס הניתנין על מזבח
הפנימי כו', וכ"ת ה"נ בשתי דיעות כו'. עי'
צחו"א קי' כ"צ סקי"ט שהביא להקשות בשם
האו"ש פ"א מכה"מ האיך מיתוקם צב' דיעות
דהיינו שמת כ"ג ונכנס אחר תחתיו הלא שני
שצא תחתיו לא נתחנך עדיין ומסקי' יומא
י"צ צ' דעבודתו מחנכתו, וא"כ מסתבר דעבודה
שהשני עובד צדמו של פר אחרי שפיגל הראשון
צפנים אינו מחנכו שהרי עבודתו צפול כו'
וכיון שלא נתחנך הו"ל כמו שגמר כהן הדיוט
את שאר הזאות והו"ל לא קרב המתיר כמלותו
ולכא פיגול כו', ועי"ש צחו"א מש"כ צה.
(ועי"ש עוד מש"כ ליישב קושית ה"אחי"עור"
קי' ל"א צהא דפריך צגמ' הניחא למ"ד צפר
כו' יעוי"ש).

8. דף על הדף מנחות דף טז עמוד א

ובחזון איש על מנחות [סי' כ"ב ס"ק י"ט] כתב, שלא מסתבר שעבודה שאינו מחויב לעובדה תגרום לחינוך הכה"ג, שהרי
בזה אינן ניכרת גדולתו כלל.

ומשו"ה כתב, די"ל בפשיטות שרוב יסבור שאבנתו של כה"ג כל השנה הוא כשל הדיוט, דלהך מ"ד הכה"ג מתחנך
באבנט ולא בעבודה, וכדבריו פסק הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש ע"ש.

9. ספר יד בנימין

והנה צגמ' משני משכח"ל צד' פריס וד'
שעיריס (עי' מה שנתבאר צדצרי רש"י
ד"ה משכח"ל) והקשה צשטמ"ק צהשטות
דהא כי חשיב צפר נפסל וא"כ כשמציא אח"כ
השעיר הו"ל כמציא שעיר קודם לפר דקי"ל
הקדים מעשה לחצירו פסול והו"ל לא קרב
המתיר כמלותו ואיך נתפגל הפר הראשון,
וצי"אור דצריו הוא דנהי דתולאות הפסול נוצע
מחמת הפיגול מ"מ לא אמרי' לפיגולן מרצה
כיון שהוא נמי פסול לדדי מחמת הקדים
מעשה לחצירו וכעין שצי"א צחו"א (מנחות
קי' כ"צ ס"ק כ') כמדומה שזהו כוונתו עי"ש.
וחי' צשטמ"ק דמ"מ הו"ל שפיר קרב המתיר
כמלותו כיון שמחמת פיגול נפסל, (כ"צ מש"כ

שם בגמ' כי מדי צהיכל מיה צעלמא הוא
דקא מדי. עי' פירש"י שצי"א דלא
דמי לקומץ ושוחט דלא אמרי צהו מכי חשיב
צשחיטה איפסיל כי זריק מיה צעלמא דשאי
התם דאותה עבודה שפיגל צה נעשה כולה
צקדושתה אצל הכה כולה הזאות חדא עבודה
ומכי חשיב צחמת נמלא דההזאות לא נעשו
צקדושתה. והתוס' צשם ר"ת כתבו דשאי
שחיטה וזריקה דחד מקום וע"ז אמרי' דגזיה"כ
דמפגלין אצל הכה צהזאת צין הצדים והזאת
דהיכל צ מקומות הן וצהכי לא איירי קרא.

10. ספר איזהו מקומן

וזהאי כיון דחשיב בה בפנים פסליה -
המשל"מ (פסוקמ"ק יח. ז.) הסתפק
באוכל פיגול קודם שקרבו כל מתיריו האם
חל עכ"פ פסול ולוקה משם פסולי
המוקדשין, ובאחיזעזר (ח"צ מ. ג.) רצה
לפשוט מכאן דמוכח דחל פסול עוד קודם
שקרבו מתיריו, אכן העול"ש כאן דחה די"ל
דנהי דלא נפסל עד שיקרבו מתיריו מ"מ
כשקרבו המתיר הוה פיגול משעה שפיגל,
ושפיר פריך הכא דאגלאי מילתא דמיא קמדי,
עי"ש.

11. ספר יד בנימין

בגמ' קסבר ר' יוחנן כל עבודה שאינה מתרת,
עבודה חשובה היא לפגל עלי' מפני
עלמה. פי' דליכא למימר עד שיפגל כלל
המתיר דהא לאו מתיר הוא כדפירש"י ז"ל.
ועי' בס' טה"ק שביאר הטעם וז"ל ׀היינו
דבשלמא בעבודה שהיא מתרת כגון הקטרת
קומץ א"כ כל זמן שלא הקטיר הלבונה עדיין
לא עשתה הקטרת הקומץ ג"כ את פעולתה
מאחר דהקטרת הלבונה לריכה לגמור אותה
פעולה בעלמה שעושה הקטרת הקומץ וא"כ
בהקטרת הקומץ למודי' עדיין לא עבד מידי,
משא"כ בעבודה שאינה מתרת ואפ"ה אמר
רמנא דמהני בה מחשבה א"כ נהי נמי דליכא
נמי דכוותה בלבונה מ"מ כל אחד צפ"ע
נגמרה עבודתו ולכך עבודת אחד מהם נמי
פוסל".